

MUSEUM

„Partir, c'est mourir un peu", een oud gezegde, waarvan we de volle betekenis weer voelden bij het afscheid van dr. P. J. van Nieuwenhoven als staflid van het Natuurhistorisch Museum per 31 augustus j.l.

Sinds 1 november 1956 was hij voor halve dagen verbonden aan onze instelling, met als speciale taak het ontwikkelen van de mogelijkheden van ons Museum op educatief gebied. Met grote energie heeft hij in deze periode gewerkt aan zijn taak en talrijk zijn de bewijzen hiervan. In het Museum denken we hierbij aan nieuw ingerichte vitrines en aan speciale, tijdelijke tentoonstellingen. Buiten het Museum gaan onze gedachten naar de talloze cursussen en excursies. Dr. van Nieuwenhovens besluit om zich geheel te gaan concentreren op zijn werkzaamheden als leraar aan de kweekscholen in Maastricht betekent voor ons een groot verlies. Dankbaar zijn we voor het vele, dat hij in de afgelopen jaren heeft gedaan. Zijn toezegging om in de toekomst de banden met ons Museum niet geheel af te snijden maar zijn steun te blijven geven als „vaste medewerker" stemt ons tot grote vreugde.

Per 1 september j.l. werd de staf van het Museum uitgebreid door de aanstelling van mej. J. Essens als bibliothecaresse/secretaresse.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op woensdag 1 september 1965

Bij de aanvang van de vergadering herdenkt de voorzitter de heer J. L. H. Willems, die op 25 juli is overleden. De heer Willems behoorde tot de trouwe bezoekers van onze maandvergaderingen. Het laatste jaar hebben wij hem echter vaker moeten missen, omdat zijn gezondheid minder goed was. Liet zijn toestand het maar even toe, dan was hij weer present. Wij luisterden graag naar hem, want hij wist steeds op prettige wijze te vertellen van zijn vondsten en zijn ervaringen. Nu zullen wij de stem van deze vriendelijke en joviale man niet meer horen, maar wij mogen hem niet vergeten. Hij ruste in vrede.

De vier op weg naar de jaarvergadering verongelukte bestuursleden zijn allen volkomen hersteld op de vergadering aanwezig. Namens hen dankt de voorzitter voor de hartelijke bewijzen van sympathie, die zij van de leden ontvangen hebben.

Dr. Montagne betreurt het te moeten mededelen dat de aan het museum verbonden contactbioloog, Dr. van Nieuwenhoven, gemeend heeft per 1 september als zodanig te moeten bedanken. De combinatie onderwijs-museum kon hij niet langer volhouden, terwijl de in het vooruitzicht gestelde volledige werkkring als bioloog-conservator voorlopig niet te realiseren bleek. Dr. van Nieuwenhoven geeft hier nog een nadere toelichting op: De keuze museum of onderwijs was hem door zijn huisarts opgedrongen. Dit afscheid doet een beetje pijn, maar hij moet eerlijk bekennen dat een afscheid aan de kweekschool minstens even veel pijn had gedaan. Als bewijs dat hij het museum een goed hart blijft toedragen biedt hij voor de museumtuin een paar orchideeënplanten aan, waarschijnlijk *Gymnadenia conopsea*, door hem verzameld aan de Franse Kanaalkust op Cap Blanc Nez. Daar stonden de planten in puur krijt.

De heer Grégoire verzekert de vergadering, als oudste lid van de Commissie van Toezicht, dat de ontslagname in de commissie met spijt zal worden ontvangen. Dr. Kruytzer onderstreept deze woorden. Hij heeft tenslotte het langst met de scheidende functionaris samengewerkt.

Dr. Montagne heeft ook een verheugende mededeling. In samenwerking met het genootschap heeft het museum de waardevolle bibliotheek van Dr. Garjeanne kunnen aankopen. De vele boeken op plantkundig gebied beloven een belangrijke aanvulling te zijn van de reeds aanwezige boekery, die aan Dr. de Wever heeft toebehoord. De heer Mommers geeft nog enige aanvullingen op het In Memoriam Dr. Garjeanne, geschreven door de voorzitter: In 1911 studeerde spr. een schriftelijke cursus voor onderwijzer bij het Bureau tot Publicatie van Wetenschappelijk nieuws te Amsterdam waaraan Garjeanne als docent verbonden was. Ook had Garjeanne geheel alleen een cursus samengesteld voor de studie van de acte K IV, dus M.O. plant- en dierkunde met delfstofkunde. Ook verscheen er een boekje van zijn hand: Schei-

kunde voor de Hoofdacte. Garjeanne had ook een bevoegdheid voor scheikunde!

De voorzitter laat een fragment zien van de onderkaak van een beenvis, *Apateodus corneti* (For.), afkomstig uit de Kampgroeve bij Kunrade en gevonden door de heer H. L. M. Jonker g o u w uit Geleen, die het stuk voor determinatie naar Maastricht gebracht had. Het is het rechter *dentale*. Bij deze vissoort bestaat iedere onderkaakshelft uit drie stukken: dentale, articulaire en angulare, waarvan alleen het dentale — de naam wijst er reeds op — tanden draagt. De tanden staan in één rij — ± 12 — op een verdikte lijst, welke even onder de bovenrand aan de binnenzijde loopt. In het hier aanwezige stuk zijn nog 6 tanden aanwezig.

Van deze vis zijn in het Krijt van Limburg herhaaldelijk grote en kleine fragmenten gevonden, welke zich bevinden in de verschillende musea van ons land en ook in Luik en Brussel. In het museum van Maastricht bevindt zich sinds 1945 een bijna complete kop uit de Kunrader Kalk, gevonden ten O. van Valkenburg door de bakkersknecht Gerards uit Valkenburg, die in zijn vrije tijd fossielen ging zoeken. Een andere kop uit de collectie-Gerards bevindt zich in het Geologisch Bureau te Heerlen. Beide koppen zijn door Dr. K r u i z i n g a beschreven in ons maandblad (Jrg. 41, no. 5-6, juli 1952). In 1961 schonk de heer Essers uit Kerkrade aan ons museum een kop, afkomstig uit een groeve in de Kunrader Kalk aan de weg Ubachsberg-Welten (juli 1949). De twee in Brussel aanwezige schedelfragmenten behoren tot de collectie-Casimir Ubaghs, waarvan enkele niet onbelangrijke gedeelten door Brussel zijn aangekocht, en tot de collectie-Bosquet, die in haar geheel daarnaartoe is gegaan. Beide schedels zijn ook door Kruizinga beschreven (Verslag van de Gewone Vergadering der Wis- en Natuurkundige Afdeling van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Deel XXXII, no. 10, 1923). De eerste schedel komt uit Kunrade, die van de collectie-Bosquet is uit het Maastrichts Krijt bij Valkenburg, gelijk ook die van het Geologisch Museum van Luik. *Apateodus corneti* was een roofvis, die waarschijnlijk een pelagische levenswijze had.

De heer Grégoire toont de volgende door hem verzamelde planten die aan zijn herbarium zul-

len worden toegevoegd: Op 28 juli 1965 vond hij op de waterkerende dijk te Maastricht een plant die hij samen met de heer Leysen tevergeefs poogde te determineren. Op het Rijks Herbarium te Leiden werd ze herkend als een Akkerscherm, *Ammi visnaga*, een adventief afkomstig uit het Middellandse zeegebied. Ondanks intensief speurwerk van de heer Leysen en henzelf werd maar één exemplaar gevonden. Wel groeien op dezelfde dijk een aantal andere interessante planten: Italiaans raaigras, *Lolium multiflorum*, Dolik, *Lolium temulentum*, een grassoort met giftige vruchten, en kanariegras, *Phalaris canariensis*. Verder Wegdistel, *Onopordon acanthium*, en tuinridderspoor, *Delphinium ajacis*. De laatste soort is natuurlijk uit een tuin ontsnapt.

Langs het Albertkanaal nabij Canne (B.) trof hij aan de ruwe lathyrus, *Lathyrus hirsuta*, terwijl de heer Leysen hem daar de ruige anjer toonde, *Dianthus armeria*. Tenslotte vond hij de rijsbes, *Vaccinium uliginosum* op de Looierheide bij Ottersum en lavendelheide, *Andromeda polifolia*.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen:

Begin juni 1965 was er boven de velden tussen Houthem en Raar een buizerd (*Buteo buteo*), die tijdens het voedsel zoeken veelvuldig wiekelde. Na van een uitkijkpost te zijn opgevlogen, begon de Buizerd na ca 15 seconden te hebben gevlogen gedurende enkele seconden te wiekelen. Deze afwisseling van vliegen en wiekelen volgde soms tot 6 à 7 maal achter elkaar.

Op 7 juni 1965 waren aldaar 3 Buizerds bezig met een baltsvlucht.

Op 15 augustus 1965 vlogen boven de Maas en grindgaten bij Eysden 2 Zwarte sterns (*Chlidonias niger*), op trek naar het Zuiden.

Op 22 augustus 1965 zag ik 1 Krombekstrandloper (*Calidris ferruginea*) bij de Maas te Neerharen (B.).

Die zelfde dag nam ik aldaar in de zit 1 Grote stern (*Sterna sandvicensis*) waar. De zwarte snavel met lichte punt en de zwarte poten kon ik vanaf ca 40 m met de zon in de rug met de Zeiss 15 x 60 langdurig en duidelijk waarnemen.

Tijdens de vlucht kwamen zowel de Krombekstrandloper als de Grote stern ongetwijfeld ook boven Nederlands-Limburgs gebied.

Aan het slot van de vergadering komt de

muggenplaag ter sprake, die overal in onze streken heerst, ongetwijfeld als gevolg van de zeer natte zomer. De gebroeders Felder ondervinden er grote hinder van bij de opgravingen in de bossen van Rijckholt, Reeds thans komen drommen van deze dieren de gangen ingevlogen, ongetwijfeld om er te overwinteren. De heer Meuffels noemt de drie families van muggen die in ons land voorkomen: de steekmuggen, de pluimmuggen, bekend vooral van de oevers van het IJsselmeer, en de dans- of zwermmuggen, waartoe ook de langpootmuggen behoren. De heer Hensels merkt op dat langpootmuggen in Limburg vaak hooiwagens worden genoemd. Dit zijn eigenlijk dieren die tot de klasse van de spinnen behoren. De heer de Heer kent het woord spekkedief voor langpootmuggen, uit Rotterdam. De heer Buddenberg meent dat met de naam spekkedief in Apeldoorn en in Leiden libellen worden bedoeld. Een andere naam voor deze dieren is Wrattebijter.

te Heerlen op woensdag 8 september 1965

Namens de heer Bindels te Hoensbroek, werd een olifantrups, *Pergesa elpenor*, vertoond; dit is een pijlstaartrups, waarvan de vlinder de naam Avondrood draagt. Het is een vingerdik diertje, de kop loopt spits toe en is aan weerszijden wit en zwart gestreept. Verderop heeft hij aan beide kanten twee zwarte vlekken met witte halve maantjes erin. De verdere geledingen van zijn lichaam zijn bruin met lichte schuine dwarsstrepen. Deze laatste waren bij dit exemplaar niet duidelijk zichtbaar, vermoedelijk tengevolge van het feit, dat de rups op het punt stond zich te gaan verpoppen. Het laatste lid eindigt in een punt. In het algemeen lijkt hij dus wel op de ligusterpijlstaart, die vaker in Heerlen vertoond werd. Wordt hij verontrust dan schieten zijn voorste geledingen uit tot een venijnig „slangekopje”, de zwart met witte strepen bootsen een „bek” na en zwarte vlekken met de halve maantjes veranderen in „ogen”. Ook moet hij een sissend geluid maken, wat echter niet waargenomen werd, maar er was ook al heel vaak met hem geëxperimenteerd. Pakt men hem nu beet, dan laat hij zich vallen. Deze rups komt voor op walstro en bastaardwederik en in dit geval op *Epilobium lanceolatum*.

De heer Coonen had weer veel planten verzameld langs de Caumerbeek en aan de voet van het stort van de Oranje-Nassau Mijn I. Hiervan noemen we twee soorten springzaad, nml. Klein springzaad, *Impatiens parviflora* en Reuzenbalsemien, *I. glanduligera*. De eerste soort is afkomstig uit Mongolië en wordt reeds enkele tientallen jaren in Heerlen aangetroffen. De Reuzenbalsemien komt uit Voor-Indië, groeit in West-Europa vooral langs rivieren, in Frankrijk soms over grote afstanden in de zomerbeddingen. Hij kan daar polsdik worden en een hoogte bereiken van meer dan twee meter. In Heerlen staat hij langs de Caumer- en Welterbeek. Verder liet de heer Coonen Blazenstruik, *Colutea arborescens*, zien, gevonden langs het stort van de O.-N. I. Het is een vlinderbloemige heester uit Zuid-Europa, welke veel aangeplant wordt en ook groeit op de St.-Pietersberg. De vruchten zijn sterk opgezwollen en klappen bij het platdrukken.

De heer Bult heeft de volgende vogelwaarnemingen:

Visarend, *Pandion haliaetus*, juv.
Schinnen 5-IX-1965 Mededel. J. Bais
Regenwulp, *Numenius phaeopus*
Schinnen 28-VIII-1965 Mededel. W. de Veen
Vloog vrij laag en riep onophoudelijk bibibibi
Schinnen 31-IX-1965 Mededel. W. de Veen
Wespendief, *Pernis apivorus*,
Schinnen 28-VIII-1965 Mededel. W. de Veen
Schinnen 4-IX-1965 Mededel. W. de Veen
Vloog zeer laag. Twee boomvalken stootten erop
Terwinselen 6-IX-1965 Mededel. J. Bais
Terwinselen 7-IX-1965 Mededel. J. Bais
negen exemplaren!
Schinnen 7-IX-1965 Mededel. H. Bult
drie exemplaren.

Als slot vertoont de heer Bult een fraai exemplaar van de Zwarte Kluifzwam, *Helvella lacunosa*, gevonden op de steenberg van O.-N. I.

NIEUWE LEDEN

D. F. Cupedo, Schepenenstraat 53, Nijmegen.

H. Bartman, Klinkenberg 2, Meerssen.